

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v053.2024.5>**Маршук Юлія Сергіївна,**

аспірантка 3-го курсу кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0000-0002-0602-3006

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Екстраординарні події, з якими протягом останніх років стикається Українська держава та суспільство, зокрема пандемія COVID-19 та введення по всій території України надзвичайної ситуації [1], введення надзвичайного стану в окремих регіонах України [2, 3], широкомасштабна агресія РФ та запровадження по всій території України правового режиму воєнного стану [4, 5], а також численні інші події, обумовлені зазначеним, неминуче вплинули на стан та реалізацію усіх без виключення цивільних прав та обов'язків, внесли істотні корективи до переліку фактичних підстав їх виникнення, зміни та припинення.

Не є виключенням і право на здоров'я, одне із головних засадничих прав фізичної особи фундаментального характеру, яке в умовах зазначених спеціальних правових режимів потребує не тільки захисту та охорони, а й встановлення додаткових способів їх реалізації та гарантій. Враховуючи це та реалії сьогодення актуальним видається визначення стану та умов реалізації права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів в Україні.

Стан дослідження теми. Питання змісту та реалізації права на здоров'я досліджували у своїх працях такі відомі науковці як С. Булеца, І. Венедіктова, О. Калітенко, Л. Красицька, Т. Ліснична, І. Сенюта, О. Сідей, Р. Стефанчук, Є. Харитонов, О. Харитонова та ін. Піднесення досліджень, присвячених окремим питанням права на здоров'я сталося під час пандемії COVID-19. Це праці О. Дроздова, І. Давидової, К. Некіт, О. Сафончик, М. Стефанчука, Р. Стефанчука, І. Сенюти, Є. Харитонова, О. Харитонів та ін. В свою ж чергу реалізації права на здоров'я або інших взаємопов'язаних із ним прав в умовах дії правових режимів надзвичайного та воєнного станів окремо не досліджено в науковій літературі. Крім того, відсутньою є системність досліджень права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів. У зв'язку з цим, **метою** цієї статті є дослідження

стану та особливостей реалізації права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів.

Виклад основного матеріалу. Право на здоров'я в умовах вказаних подій набуває особливого значення не тільки з огляду на його нерозривний зв'язок із фізичною особою, а й через те, що самі по собі обставини, що зумовлюють зазначене введення цих спеціальних правових режимів виступають величезною загрозою здоров'ю та праву на здоров'я. Не меншим значенням для реалізації права на здоров'я характеризуються й заходи, які можуть запроваджуватись під введення відповідних спеціальних правових режимів та за допомогою яких вони забезпечуються.

Враховуючи це слід детально охарактеризувати особливості реалізації права на здоров'я в умовах кожного спеціального правового режиму, зважаючи на притаманні кожному із них специфічні підстави введення і заходи забезпечення.

Надзвичайна ситуація. Надзвичайною ситуацією, згідно з п. 24 ч. 1 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України, є «обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання на ній або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності» [6].

Загроза здоров'ю населення, у тому числі конкретних фізичних осіб, або можливість виникнення такої загрози є однією із обов'язкових умов для введення надзвичайної ситуації. Крім того, наявність безпосередньої загрози здоров'ю притаманна усім із зазначених обставин (зокрема, катастрофа, аварія, пожежа, стихійне

лихо, епідемія, епізоотія, епіфітотія), що підтверджується їх офіційними визначеннями, наведеними в Кодексі цивільного захисту України [6].

У зв'язку з цим, охарактеризувати особливості реалізації права на здоров'я варто на прикладі надзвичайної ситуації зумовленої пандемією COVID-19. Згадуючи моменти виникнення та рекордно швидкого поширення світом COVID-19, а також перелік обмежувальних протиепідемічних заходів, які запроваджувались з метою протидії COVID-19. Слід зазначити й про загально визнаний вплив на здоров'я та право на здоров'я й обмежувальних заходів, що застосовувались з метою протидії поширенню COVID-19. Наприклад, в доповіді управління Верховного Комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини (за період з 01.08.2021 по 31.01.2022) зазначено, що обмеження свободи пересування в умовах COVID-19 також вплинули зокрема на право на здоров'я [7].

При цьому, право на здоров'я стосувалося прав на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування, на надання кваліфікованої медичної допомоги, на вибір лікаря та його зміну, на вибір методів лікування, а також право відмовитися від лікування. Водночас, далеко не всі питання реалізації права на здоров'я в умовах надзвичайної ситуації є вирішеними. Наприклад, питання профілактичних щеплень (вакцинації), суперечностями між суспільним здоров'ям та автономією особистості в умовах вакцинації проти COVID-19 (окремо досліджувалося в іншій праці [8, с. 45-59]) й досі залишаються одними із найбільш дискусійних, що також підтверджуються чисельними судовими спорами [9]. Пошук балансу між суспільним здоров'ям, здоров'ям конкретної фізичної особи та необхідністю проведення профілактичних щеплень (вакцинації), у тому числі під примусом й досі, вже після завершення надзвичайної ситуації та опанування COVID-19, залишається актуальним. Тим більше, належне вирішення цих питань необхідно й у разі виникнення подібних загроз в майбутньому.

Надзвичайний стан. В ч. 1 ст. 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» передбачено, що «надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або

при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [10].

В офіційному визначенні поняття «надзвичайний стан» безпосередньо зазначається про те, що під час введення надзвичайного стану створюється загроза зокрема здоров'ю громадян, а також передбачається надання відповідним органам повноважень, необхідних для забезпечення здоров'я громадян.

Загалом аналіз положень Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [10] свідчить, що питання здійснення права на здоров'я фізичними особами під час дії правового режиму надзвичайного стану не регулюється, натомість в положеннях зазначеного Закону зосереджується увага виключно на повноваженнях відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій під час дії надзвичайного стану.

Під час надзвичайного стану належна реалізація права на здоров'я вимагає унеможливлення впливу надзвичайних ситуацій, що стали підставою введення надзвичайного стану, а також заходів надзвичайного стану на здоров'я фізичних осіб, забезпечення надання необхідної медичної допомоги постраждалим особам тощо.

Воєнний стан. Відповідно до положень ч. 1 ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан це «особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небез-

пеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [11].

В цілому є очевидним, що зазначені обставини, які зумовлюють введення воєнного стану, а також передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [11] заходи воєнного стану безпосередньо впливають на стан та реалізацію права на здоров'я. Йдеться як про об'єктивний вплив, що пов'язаний із веденням активних бойових на території України, постійними обстрілами населених пунктів різними видами озброєння тощо, так і суб'єктивний, який перш за все полягає у психологічному сприйнятті указаний обставин і подій, сигналів цивільного захисту, зокрема «Повітряна тривога».

Підтвердженням суттєвого впливу правового режиму воєнного стану, військових дій на стан реалізації права на здоров'я є численні доповіді управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні, в яких зазначається, що бойові дії також заважали здійсненню інших прав людини, зокрема, права на здоров'я, працю, освіту, житло, свободу релігії та переконань (п. 4) [12], а з аналізу наслідків прориву дамби на Каховській гідроелектростанції у червні 2023 року очікується, що цей інцидент матиме довготривалі наслідки для широкого спектра прав людини, зокрема прав на здоров'я, воду і достатній життєвий рівень (п. 4) [13]. У іншій доповіді зазначається, що руйнування медичних закладів також обмежило доступ до медичної допомоги й поставило під загрозу право на здоров'я [14]. В огляді ситуації у сфері прав людини в Україні (за період з 01.08.2022 по 31.10.2022) зазначається, що масштаби пошкодження закладів освіти та медичних установ безпосередньо впливають на здійснення прав на здоров'я та освіту. Особливо від цього страждають діти, жінки, які потребують перинатальної допомоги, та люди з інвалідністю, які потребують стабільного доступу до медичної допомоги [15].

Воєнний стан істотно вплинув на реалізацію права на здоров'я й окремих категорій фізичних осіб, наприклад, літніх людей. Відповідно до інформаційної записки Управління Верховного комісара ООН з прав людини [16], основаної на роботі Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні, збройний напад РФ призвів

до серйозного погіршення ситуації з їхніми правами людини, зокрема з правами на життя, соціальне забезпечення, достатнє житло та здоров'я. В умовах збройної агресії підриває здоров'я літніх людей, зокрема перебування у підвалах тривалий час (п. 18); непридатність бомбосховищ до літніх людей, осіб з інвалідністю або порушеннями мобільності (п. 19); руйнування цивільної інфраструктури, низькі температури та відсутність доступу до достатнього житла в зимовий період, відсутність опалення (п. 39, 41); обмеженість доступу до основних медичних послуг, включно з медикаментами (п. 50); відсутність безкоштовного надання у період дії воєнного стану первинної та невідкладної медичної допомоги (п. 51–53) [16].

Отже, право на здоров'я в умовах воєнного стану потребує ще більшого ступеню забезпечення та охорони. Разом з цим, в положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану» відсутні норми стосовно особливостей реалізації права на здоров'я як приватними особами, так і посадовими особами, які безпосередньо задіяні у відсічі збройної агресії та забезпеченні національної безпеки, усуненні загроз безпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності. Не встановлено таких положень і в інших актах чинного законодавства, що є неприпустимим з урахуванням потенційного впливу правового режиму воєнного стану на право на здоров'я.

Окремої уваги потребує питання відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю фізичних осіб під час дії зазначених спеціальних правових режимів, а також заходів їх забезпечення. Звісно, що відповідні положення ЦК України, якими врегульовано відшкодування шкоди, завданої у тому числі здоров'ю, застосовуються в загальному порядку і під час дії цих спеціальних правових режимів, проте, їх багатовекторний вплив на здоров'я, а також тривалість їх запровадження (надзвичайна ситуація, обумовлена пандемією COVID-19 тривала понад 3-х років, а правовий режим воєнного стану на теперішній час діє вже більше 2-х років) зумовлюють необхідність додаткового встановлення спеціальних норм, присвячених відшкодуванню шкоди, заподіяної здоров'ю фізичних осіб.

Під час введення надзвичайного стану, відповідно до ст. 25 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [10] йдеться передусім про надання житлових приміщень, у разі втрати житла та відшкодування заподія-

них матеріальних збитків. Про відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю може йти мова лише в межах надання іншої необхідної допомоги, але така допомога, згідно з ч. 1 ст. 25 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» [10], надається умовах і в порядку, встановленому законом.

В Законі України «Про правовий режим воєнного стану» [11], навпаки, про відшкодування шкоди, завданої здоров'ю фізичних осіб не згадується, а врегульовано лише відшкодування майнової шкоди та збитків. Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326 [17] Порядок визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації встановлює процедуру визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії рф. Водночас, питання здоров'я, зокрема випадки ускладнення або унеможливлення реалізації права на здоров'я та відшкодування шкоди, завданої здоров'ю не врегульовано.

Положення, присвячені відшкодуванню окремих видів шкоди, завданої здоров'ю, передбачаються лише Кодексом цивільного захисту населення України, йдеться зокрема про соціальний захист постраждалих (ст. 84); відшкодування матеріальних збитків постраждалим (ст. 85); надання медичної та психологічної допомоги (ст. 87); гуманітарна допомога (ст. 88) [6]. Незважаючи на відсутність і в положеннях цього Кодексу прямої вказівки про відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю, деякі аспекти відновлення права на

здоров'я в умовах надзвичайної ситуації та/або ліквідації її наслідків передбачені.

Висновки. Підсумовуючи викладене слід зазначити, що право на здоров'я як фундаментальне засадниче цивільне право фізичної особи в умовах спеціальних правових режимів потребує встановлення додаткових способів та гарантій реалізації, оскільки обставини, що зумовлюють зазначене введення цих спеціальних правових режимів виступають величезною загрозою здоров'ю та праву на здоров'я.

Особливості реалізації права на здоров'я в умовах окремих спеціальних правових режимів (надзвичайної ситуації, надзвичайного стану та воєнного стану) відрізняються зважаючи на притаманні кожному із них специфічні підстави введення і заходи забезпечення.

Відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю фізичних осіб під час введення спеціальних правових режимів та здійснення заходів їх забезпечення регулюється фрагментарно. З урахуванням багатовекторного впливу на здоров'я, а також тривалість їх запровадження окремих спеціальних правових режимів (надзвичайна ситуація, обумовлена пандемією COVID-19 тривала понад 3-х років, а правовий режим воєнного стану на теперішній час діє вже більше 2-х років) обґрунтовано, що наряду із положення ЦК України, якими врегульовано відшкодування шкоди, завданої у тому числі здоров'ю, необхідним є додаткове встановлення спеціальних норм, присвячених відшкодуванню шкоди, заподіяної здоров'ю фізичних осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про переведення єдиної державної системи цивільного захисту у режим надзвичайної ситуації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2020 р. № 338-р. Дата оновлення: 24.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/338-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 01.03.2024) (втратила чинність).
2. Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України: Указ Президента України від 23.02.2022 р. № 63/2022. Дата оновлення: 13.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/63/2022#Text> (дата звернення 01.03.2024).
3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення надзвичайного стану в окремих регіонах України»: Закон України від 23.02.2022 р. № 2101-IX. Дата оновлення: 13.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2101-20#n2> (дата звернення 01.03.2024).
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. Дата оновлення: 13.02.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 01.03.2024).
5. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. Дата оновлення: 24.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення 01.03.2024).
6. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. Дата оновлення: 29.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#top> (дата звернення: 01.04.2024).
7. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні (за період з 1 серпня 2022 року – 31 січня 2023 року). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/2022-04/33rdReportUkraine-ua.pdf> (дата звернення 01.04.2024).
8. Вакцинація від COVID-19: соціальні та правові проблеми: монографія / за ред. Є.О. Харитонов, О.І. Харитонові, К.Г. Некіт. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 374 с.
9. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 14.12.2022 р. у справі № 130/3548/21. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109075195> (дата звернення 01.04.2024).
10. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. № 1550-III. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#top> (дата звернення 01.04.2024).

11. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 19.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#top> (дата звернення 01.04.2024).
12. Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні (за період з 1 лютого до 31 липня 2022 року) від 27.09.2022 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-09-23/ReportUkraine-1Feb-31Jul2022-ua.pdf> (дата звернення 01.03.2024).
13. Доповідь Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні (за період з 1 лютого до 31 липня 2023 року) від 04.10.2023 р. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/2023-10/23-10-04%20OHCHR%2036th%20periodic%20report%20UKR_0.pdf (дата звернення 01.03.2024).
14. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні (за період з 01.08.2023 по 31.01.2023) від 24.03.2023 р. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2023/23-03-24-Ukraine-35th-periodic-report-UA.pdf> (дата звернення 01.04.2024).
15. Огляд ситуації у сфері прав людини в Україні (за період з 01.08.2022 по 31.10.2022) від 02.12.2022. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ua/2022-12-02/HRMMU_Update_2022-12-02-UA.pdf (дата звернення 01.04.2024).
16. Ситуація з правами людини літніх осіб в Україні в контексті збройного нападу російської федерації: інформаційна записка (травень 2023 року). URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2023/2023-HRMMU-Briefing-Note-Older-Persons-UKR.pdf> (дата звернення 01.04.2024).
17. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 326. Дата оновлення: 02.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.04.2024).

Маршук Юлія Сергіївна

Реалізація права на здоров'я в умовах спеціальних правових режимів в Україні

Статтю присвячено дослідженню реалізації права на здоров'я в умовах дії спеціальних правових режимів, зокрема надзвичайної ситуації, надзвичайного стану та воєнного стану.

Обґрунтовується, що право на здоров'я в умовах вказаних подій набуває особливого значення не тільки з огляду на його нерозривний зв'язок із фізичною особою, а й через те, що самі по собі обставини, що зумовлюють зазначене введення цих спеціальних правових режимів виступають величезною загрозою здоров'ю та праву на здоров'я. Акцентовано увагу на тому, що важливе значення для реалізації права на здоров'я мають й заходи, які можуть запроваджуватись під введення відповідних спеціальних правових режимів та за допомогою яких вони забезпечуються.

Встановлено, що особливості в реалізації права на здоров'я визначаються в залежності кожного спеціального правового режиму, зважаючи на притаманні кожному із них специфічні підстави введення і заходи забезпечення.

Визначено, що положеннями Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» питання здійснення права на здоров'я фізичними особами під час дії правового режиму надзвичайного стану не регулюється. Обґрунтовано, що під час надзвичайного стану належна реалізація права на здоров'я вимагає унеможливлення впливу надзвичайних ситуацій, що стали підставою введення надзвичайного стану, а також заходів надзвичайного стану на здоров'я фізичних осіб, забезпечення надання необхідної медичної допомоги постраждалим особам тощо.

Встановлено відсутність в положеннях Закону України «Про правовий режим воєнного стану» норм, присвячених визначенню особливостей реалізації права на здоров'я як приватними особами, так і посадовими особами, які безпосередньо задіяні у відсічі збройної агресії та забезпеченні національної безпеки, усуненні загроз небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Проаналізовано питання відшкодування шкоди, заподіяної здоров'ю фізичних осіб під час дії зазначених спеціальних правових режимів, а також заходів їх забезпечення. Акцентовано увагу на тому, що положеннями чинного законодавства не встановлено спеціальних правових норм, присвячених відшкодуванню шкоди, заподіяної здоров'ю фізичних осіб під час дії зазначених спеціальних правових режимів, у зв'язку з чим застосуванню підлягають загальні положення цивільного законодавства.

Ключові слова: здоров'я, право на здоров'я, суб'єктивне цивільне право на здоров'я, спеціальний правовий режим, надзвичайна ситуація, надзвичайний стан, воєнний стан.

Marshuk Yulia

Implementation of the right to health under special legal regimes in Ukraine

The article is devoted to the study of the realization of the right to health under the conditions of special legal regimes, in particular emergency situations, state of emergency and martial law.

It is justified that the right to health in the conditions of the specified events acquires special importance not only in view of its inextricable connection with a natural person, but also because the circumstances in themselves that lead to the specified introduction of these special legal regimes are a huge a threat to health and the right to health. Attention is focused on the fact that measures that can be implemented under the introduction of appropriate special legal regimes and by means of which they are ensured are of great importance for the realization of the right to health.

It has been established that the specifics in the implementation of the right to health are determined depending on each special legal regime, taking into account the specific grounds for introduction and measures of provision inherent in each of them.

It was determined that the provisions of the Law of Ukraine “On the Legal State of Emergency” do not regulate the exercise of the right to health by individuals during the legal state of emergency. It is substantiated that during a state of emergency, the proper implementation of the right to health requires preventing the impact of emergency situations, which became the basis for the introduction of a state of emergency, as well as measures of a state of emergency on the health of individuals, ensuring the provision of necessary medical assistance to injured persons, etc.

It was established that the provisions of the Law of Ukraine “On the Legal Regime of Martial Law” do not contain norms dedicated to defining the specifics of the exercise of the right to health by both private individuals and officials who are directly involved in repelling armed aggression and ensuring national security, eliminating threats to state independence of Ukraine, its territorial integrity.

The issue of compensation for damage caused to the health of individuals during the operation of the specified special legal regimes, as well as measures to ensure them, is analyzed. Attention is drawn to the fact that the provisions of the current legislation do not establish special legal norms dedicated to the compensation of damage caused to the health of individuals during the operation of the specified special legal regimes, in connection with which the general provisions of civil legislation are subject to application.

Key words: health, right to health, subjective civil right to health, special legal regime, emergency situation, state of emergency, martial law.